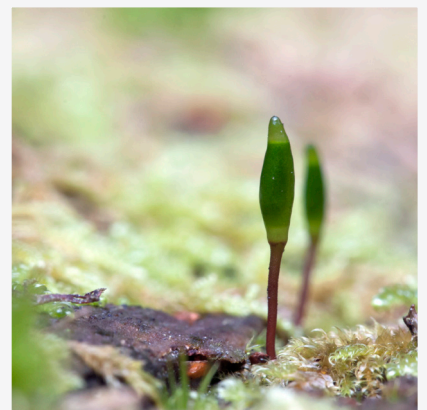

Bevarandeplan för Natura 2000-området

Utnäset

Omslagsfoto: Per Folkesson

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000- områden bygger på krav som finns i EUs fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EUs fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EUs arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000- område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på

”kartverket skyddad natur”. I kartverket söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information (se bilaga för användarhandledning).

Det finns även möjlighet att ladda ner naturtypskartan som shp-fil. Det görs på Miljödataportalen.

För mer information om Natura 2000:

Länsstyrelsens hemsida: www.lansstyrelsen.se/sodermanland eller telefon 010-22 340 00

Naturvårdsverkets hemsida: <http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

Miljödataportalen: <http://mdp.vic-metria.nu/miljodataportalen/>

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0220214 Utnäset

Kommun: Gnesta

Områdets totala areal: 79,8 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen:

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2017-12-19

Markägarförhållanden: Privat

Regeringsbeslut, historik:

SPA: 1998-12-01, regeringsbeslut M98/4111/4, pSCI: 1998-12-01, SCI: 2005-01-01,

SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

3110 - Näringsfattiga slättsjöar

8210 - Kalkbranter

8220 - Silikatbranter

9010 - Taiga

9020 - Nordlig ädellövskog

9050 - Näringsrik granskog

A002 - Storlom, *Gavia arctica*

A094 - Fiskgjuse, *Pandion haliaetus*

A236 - Spillkråka, *Dryocopus martius*

Bevarandesyfte

Syftet med Natura 2000 är att säkerställa den långsiktiga överlevnaden för Europas mest värdefulla och hotade naturtyper och arter. I varje enskilt Natura 2000-område är syftet att prioriterade naturtyper och arter bevaras så att området på bästa sätt bidrar till gynnsam bevarandestatus på biogeografisk nivå.

Natura 2000-områdets prioriterade bevarandevärden är naturskogslika skogar med tall, gran samt trivial- och ädellöv på halvön Utnäset, exponerade klippor av basisk och sur berggrund, omgivande vattenmassor av klarvattensjön Likstammen samt de fågelarter som listats ovan.

Motivering: Utnäset är en skogsbeklädd halvö i den näringfattiga sjön Likstammen. I skogen finns värdefulla träd som hyser rödlistade arter såsom rödbrun blekspik, gul dropplav och lunglav. Skogens ensliga läge gör den också betydelsefull för störningskänsliga fåglar. Exponerade klippor och den omgivande sjön är ytterligare värdefulla miljöer för många fåglar, kärlväxter och kryptogamer.

Prioriterade åtgärder: Området ingår i Utnäsets naturreservat. Revidering av reservatets beslut och skötselplan till en skötsel som exempelvis tillåter frihuggning av äldre lövträd som tidigare stått ljusöppet och brandeferlikande åtgärder i talldominerad skogsmark är prioriterat.

Beskrivning av området

Utnäset, som givit reservatet dess namn, utgör en halvö i sjön Likstammens norra del. Förutom själva landområdet ingår också en del av Likstammens vattenområde i reservatet. Utnäset är delvis mycket bergigt med markanta branter såväl i norra delen som mot stränderna i väster och sydväst. Berggrunden består delvis av diorit - en grönsten som är mer lättvittrad än de gnejser som i övrigt förekommer i området. Förekomsten av diorit ger upphov till en säregen flora. Centralt i området ligger en dioritklippa som på krönet och i branterna uppvisar en kalk- och värmefordrande växtlighet med inslag av blodnäva, kungsmyntha och stenfrö. I bergskanterna står också senvuxna ekar med intressant lavflora med bland annat lunglav. Nedanför berget växer ädellövskog med bl.a. mycket alm och hassel men även lind och lönn förekommer. Här finns också en hel del död ved, vilket är gynnsamt för vedlevande svampar och insekter. I ädellövskogen, på moränslutningen upp mot berget, uppträder också en del lundväxter som tandrot, vårärt, lungört och vätteros. Av stort botaniskt intresse är den dalgång som ligger mellan dioritberget och bergen längre söderut. Här växer arter som sårläka, trolldruva, springkorn, nästrot och skogsknipprot.

Av stort geologiskt intresse är de jättegyttor som förekommer på en förhållandevis skarpt markerad bergsrygg, belägen i reservatets östra kant och som höjer sig närmare 25 meter över sjön Likstammen. På vissa platser längs de branta bergssidorna i reservatets sydvästra del har frostsprängningen varit påtaglig. Nedanför bergsbranten ligger därför nedrasade klippblock av varierande storlek, vilket gör terrängen svårforcerad. I dessa klippbranter växer enstaka, mycket gamla tallar, uppskattningsvis mellan 250- 300 år.

I den nordvästra delen av reservatet ligger en tämligen väl bevarad fornborg, Lundby skans. Därifrån har man en betagande utsikt, framförallt mot söder. Stor försiktighet måste iaktas vid ett besök uppe på borgen, eftersom berget stupar brant mot vattnet.

Skogen på Utnäset är i övrigt av växlande typ. På de magrare hållmarkerna, som karaktäriserar naturen på näsets södra del, dominerar tallskog. I stråk av morän och finjordar mellan bergen är det istället gran och lövträd, främst asp och klibbal, som ger skogen karaktär. I denna del finns också en hel del död ved, främst i form av vindfällen, och delar av området bär idag prägel av naturskog. Dock har vissa delar tidigare avverkats eller hållits öppna genom betesdrift. Här växer idag en tät ungskog av planterad gran.

Som framgått ovan, ingår en del av Likstammens vattenområde i reservatet, vilket har stor betydelse, eftersom naturmiljön i området i hög grad karakteriseras av Likstammens naturvärden. Fågellivet är intressant och gynnas av de ostörda förhållanden som råder i området och i Likstammen. I området finns flera arter rovfåglar, däribland fiskgjuse samt storlom och knuten till den äldre skogen även spillkråka.

Vad kan påverka negativt

Natura 2000-området ingår i Utnäsets naturreservat, så länge reservatets föreskrifter och skötselplan följs ses främst följande hot mot områdets skogar och branter.

- Brist på naturliga störningar. Exempelvis kan avsaknad av brand förändra trädslagsfördelningen mot ett ökat graninslag vilket kan hota arter knutna till tall och lövträd.
- Ökad försurning på grund av ett alltför sparsamt lövinslag, vilket innebär urlakning av näringsämnen och ökad deposition av sura, fenolartade substanser från barrförnan. Detta medför i sin tur minskad biologisk markaktivitet och försämrade näringsomsättning, vilket på sikt utarmar den örtrika floran.
- Nedfall av luftburna föroreningar, t.ex. kan surt regn och kvävenedfall utarma den känsliga epifytfloran av lavar och svampar samt förändra näringsstatus och artsammansättning i fältskiktet.
- Vegetation, särskilt lavvegetation, i branter kan hotas av slitage från ett omfattande friluftsliv.
- Naturtyper i branter kan också hotas av igenväxning och beskuggning av öppna berghällar med torrängsvegetation.

Hot mot den omgivande delen av sjön Likstammen och mot områdets utpekade fågelarter beskrivs under respektive naturtyps- och artbeskrivning.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

Området ingår i Utnäsets naturreservat.
Fartbegränsning på sjön Likstammen är 5 knop.

Skötselåtgärder beskrivs utförligare i reservatets skötselplan. Huvudsakligen innebär skötseln att området lämnas till fri utveckling, med undantag för röjning i sly på en mindre yta med lundkaraktär.

Beslut och skötselplan behöver revideras till en mer anpassad skötsel där värdefulla äldre löv- och tallskogar kan bevaras. Om möjligt bör naturliga störningar efterliknas i form av exempelvis naturvårdsbränning. Om det inte är möjligt är frihuggning av vidkroniga ädellövträd och avverkning och röjning av inväxande gran alternativ till detta för att behålla en öppen, ljusare skog med arter knutna till tall och lövträd.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten. Mätbara mål, så kallade målandikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målandikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

3110 - Näringsfattiga slättsjöar

Areal: 45,9 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Likstammen, som ingår till en del i Utnäsets naturreservat och Natura 2000-område är en av de mest utpräglade klarvattensjöarna i länet med ett största djup av 27 meter. Sjön Likstammen är ett eget Natura 2000-område, med namnet Likstammen SE0220357 och ytan 928 ha. Vattnet har låga nivåer av närsalter och har stort siktdjup. På lämpliga botten växer bl.a. notblomster och braxengräs. I sjön kan man också påträffa hjortronalgen - en blågrön alg som bara finns i landets allra renaste vatten och som i länet inte har påträffats mer än i ett par sjöar. Likstammen är även ett viktigt område för fåglar som t.ex. fiskgjuse och storlom.

Likstammen ingår sedan 1998 i det regionala miljöövervakningsprogrammet och har ingått i riksinventeringen av vattenkemi under åren, 1972, -75, -90, -95 och år 2000. Totalfosfor ligger kring 12 µg/l vilket enligt bedömningsgrunderna från 1999 är klass 2. Vattenkemin har inte förändrats så mycket under de åren riksinventering pågick, det som visas av resultaten är att fosforhalten har ökat något från att ha varit i klass 1 under de tre första åren till att ligga i klass 2, 1995 och 2000. Även kvävehalterna har ökat något under åren (klass 2, år 2000). Sjöns pH ligger på drygt 7 och vattenfärgen (humusämnen) ligger i klass 2 (svagt färgat vatten). Siktdjupet varierar mellan 5,3 och 6,1 m i sjön.

Fiskarter som förekommer i sjön är bl.a. abborre, gädda, sik, lake, sutare och ål. Det finns signalkräftor i sjön, utsatta utan tillstånd.

År 1998 gjordes en bottenfaunainventering i Likstammen, där fann man att den vanligaste arten var sötvattensmärla (*Gammarus pulex*). Det visar på att vattnet är rent, syrgasrikt och ej försurningspåverkat. 2006 års bottenfauna visar att på de djupaste delarna är det lite svagare med syresättningen och här finner man djur som *Chaoborus flavicans*, *Chironomus plumosus* samt några oligochaeter och tanypodiner. Den totala abundansen är dock låg. Flera syrekrävande arter påträffades grundare. Det intressantaste noterades dock på 8 m där man fann ett exemplar av ishavsrelikten *Pallasea quadrispinosa*. Det var det enda fyndet av den arten i hela det undersökta materialet. Likstammen är en känd lokal för ishavsrelikten pungräka (*Mysis relicta*).

Vid vattenväxtinventeringarna inom den regionala miljöövervakningen 2009 och 2012 påträffades ett stort antal undervattens- eller flytbladväxter. Det intressantaste fyndet var, som tidigare nämnts, den rödlistade makroalgen sjöhjortron. Tretton av de funna arterna är typiska för Natura 2000-områden. Varav fyra för näringsfattiga slättsjöar (3110) och Ävjestrandsjöar (3130) (vekt och styvt braxengräs, notblomster, sylört och strandpryl) och två som är typiska enbart är för Ävjestrandsjöar (strandanunkel och nålsäv). Även arter för naturligt näringrika sjöar påträffades. Styvt braxengräs växer ända ner till 3,5-4 m djup och var den mest frekvent förekommande arten. Även vattenlevande mossor som t.ex. spjutmossa har påträffats.

Vattenförvaltningens klassning av Likstammen är måttlig ekologisk status (år 2013). Undersökningar av näringsämnen (totalbiomassa av växtplankton, andel cyanobakterier och trofiskt index) visar tillsammans med makrofyter på god status. Fyra vattenväxtarter som med mer än 70 % finns i sjöar med hög status tyder på god kvalitet. Fysisk påverkan i form av

vandringshinder i vattendragen som rinner till och från sjön drar dock ner den sammanvägda bedömningen till måttlig status. Sjön uppnår ej god kemisk status med avseende på kvicksilver och PBDE, då gränsvärdena för dessa ämnen överskrids i alla Sveriges ytvattenförekomster. Sjön har ett stabilt pH och är klassad till hög status med avseende på försurning.

Bevarandemål

Näringsfattiga slättsjöar är relativt grunda sjöar som ska ha klart vatten och näringsfattiga strandzoner. Sjön ska ha god ekologisk status. Vattenkvaliteten ska inte påverkas av gödning eller skogsbruk i sjöns närområde. Sjön ska ha naturliga vattenståndsvariationer och en karakteristisk artsammansättning. Det ska vara fria vandringsvägar i anslutande in och utloppsflöden för alla organismer.

Vattnet ska ha inslag av typiska arter som t.ex. notblomster, strandpryl och braxengräs och den rödlistade kolonibildande cyanobakterien sjöhjortron ska ha en stabil förekomst i sjön. Störningskänsliga fåglar som t.ex. storlom ska kunna häcka framgångsrikt i sjön. Arealen näringsfattig slättsjö ska vara minst 46 ha.

Negativ påverkan

- Reglering av sjön kan medföra onaturliga vattennivåer och fluktuationer.
- Skogsbruk i tillrinningsområdet, inklusive avverkning, markavvattning och skyddsdikning kan leda till ökad belastning av humusämnen, grumling och igenslamning av bottenvegetationen och grunda bottnar.
- Jordbruk i tillrinningsområdet som orsakar närings och/eller läckage av bekämpningsmedel till sjön.
- Ny dikning eller rensning av diken i tillrinningsområdet.
- Utsläpp av föroreningar från punktkälla, t ex avlopp, industri, täkt eller annan verksamhet ökar risken för negativa vattenkemiska förändringar.
- Försurning. Sjötypen kan ha låg buffringskapacitet mot försurande ämnen vilket ökar riskerna för onaturlig sänkning av sjöns pH.
- Utsättning av för sjön främmande arter eller fiskstammar, kan bl.a. ändra konkurrensförhållandena i sjön och sprida smitta.
- Ensidigt fiske eller för hårt fisketryck kan medföra en minskad fiskpopulation.
- Intensiv trafik av småbåtar i känsliga fågelområden.

Bevarandetillstånd

Ej gynnsamt bevarandetillstånd. Vandringshinder i vattendragen som rinner till och från sjön hindrar fiskar och andra organismer från att vandra naturligt. Sjön har god status beträffande näringsämnen och makrofyter.

8210 - Kalkbranter

Areal: 1,1 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Berget i den norra delen av Utnäset består av grönstenen diorit. Jämfört med de övriga bergkupolerna i reservatet är dioritberget betydligt mer örtrikt, vilket säkert är en följd av att grönstenen är kalkrik och mer lättvittrad. På berget växer både kalkgynnade och värmekrävande örter ihop med mer surhetstålga arter som ljung och kruståtel, vilket speglar de lokala variationerna i berggrundens topografi, sammansättning och solexponering. Bland värmegynnade arter märks tulkört, glansnäva, getrams, kungsmynta och blodnäva och i branten har även setts ett sterilt exemplar av stenfrö.

Bevarandemål

Kalkbranterna ska vara solbelysta och präglas av basiskt berg med kalkkrävande artsamhällen av kärlväxter, mossor och lavar. Branten ska hysa flera artrika och särpräglade artsamhällen av t.ex. saxifraga spp. och draba spp. Branten ska också kunna utgöra häckningsplats för rovfåglar. Krontäckningen av träd och buskar ska vara mycket begränsad. Det ska finnas en variation av strukturer såsom sprickbildningar, översilade ytor och klipphyllor med tunna tordtäcken. Typiska arter som t.ex. tulkört, murruta och hällebräken ska förekomma i branten. Arealen kalkbrant ska vara minst 1,1 ha.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt bevarandetillstånd.

8220 - Silikatbranter

Areal: 1,9 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Utnässets bergiga delar består av silikatrika sluttningar med en torftig vegetation av små björkar och rönnar, tofsar av smalbladiga gräs, bergsyra, vårspärgel och knippen av ljung samt mattor av olika renlavar. På några håll står även små bestånd av tulkört, vilket är en följd av de extremt varma lägena.

Bevarandemål

Silikatbranterna ska vara solbelysta och präglas av svårvittrat berg av sura bergarter. Växtsamhällena är ofta artfattiga men det ska finnas välutvecklade lavsamhällen av t.ex. *Parmelia* spp., *Lecanora* och *Umbilicaria* spp. Branten ska också kunna utgöra häckningsplats för rovfåglar. Krontäckningen av träd och buskar ska vara mycket begränsad. Det ska finnas inslag av ormbunksväxter, gräs och mossor i sprickbildningar och på klipphyllor med tunna jordtäcken. Typiska arter som t.ex. backglim, skuggklotterlav och klipplav ska förekomma i branten. Arealen silikatbrant ska vara minst 1,9 ha.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt bevarandetillstånd.

9010 - Taiga

Areal: 18,1 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Skogen på Utnäset är av växlande typ. På de magra hållmarkerna, som karaktäriserar naturen på näsets södra del, dominerar tallskog. I stråk av morän och finjordar mellan bergen är det istället gran och lövträd, främst asp och klibbal, som ger skogen karaktär. I denna del finns också en hel del död ved, främst i form av vindfällen, och delar av området bär idag prägel av naturskog. I höglänt terräng finns det gamla tallar och en del vindfällen samt senvuxna ekar med en rik lavflora.

Bevarandemål

Taigan ska ha naturskogskaraktär och vara flerskiktad med ett betydande inslag av äldre träd och död ved. Trädskikten ska präglas av tall, lövträd och gran. Det ska finnas tillräcklig förnygring av tall och lövträd i området, för att de unga träden på sikt ska kunna ersätta de äldre. Gran ska inte ensamt dominera. Skogen ska präglas av naturliga processer och småskaliga naturliga störningar eller skötselåtgärder som efterliknar sådana, t.ex. åldrande och avdöende, insektsangrepp, storm eller brand. Skogen ska hysa en hög biologisk mångfald av kärlväxter, mossor, lavar, svampar, fåglar och skalbaggar. Typiska arter, som t.ex. kandelabersvamp, lunglav och stor aspticka ska förekomma i området. Arealen taiga ska vara minst 18,1 ha.

Bevarandetillstånd

Ej gynnsamt bevarandetillstånd. Skogen har utvecklats genom intern dynamik och delar av skogen har karaktären av naturskog. Dock saknas till stor del naturliga störningar i form av framför allt brand. För att uppnå gynnsamt bevarandetillstånd bör naturvårdande skötsel i syfte att efterlikna naturlig skogsbrand utföras.

9020 - Nordlig ädellövskog

Areal: 1,5 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

I kanterna mot dioritberget växer en ädellövskog med mycket alm och hassel men även lind och lönn förekommer. På flera av ekarna växer lunglav. Här finns också en hel del död ved, vilket är gynnsamt för vedlevande svampar och insekter. I ädellövskogen, på moränslutningen upp mot berget, uppträder också en del lundväxter som tandrot, vårärt, lungört och vätteros. Ädellövskogen är sannolikt betingad av klimatet och av den kalkpåverkan som grönstenen ger. Då sluttningen upp mot berget är ganska blockig har säkert delar av denna varit fredad från betesdrift även då betet var mer intensivt. Lundfloran i området kan därför ha en långvarig kontinuitet.

Bevarandemål

Den nordliga ädellövskogen ska vara olikåldrig och ha inslag av äldre träd och död ved. Ädellövträd ska dominera i de övre trädskikten och ek, alm, ask, lind och lönn ska utgöra viktiga trädslag. Varken ek/avenbok eller bok ska på egen hand vara dominerande. Vidkroniga träd som tidigare stått ljusöppet ska stå fritt från konkurrenaden träd- och buskar. Invasiva och främmande arter ska inte förekomma. Skogen ska ha naturskogskaraktär och präglas av naturliga processer som åldrande och avdöende. Den ska hysa en hög biologisk mångfald av kärlväxter, mossor, lavar och svampar. Typiska arter, som t.ex. liten baronmossa, grov fjädermossa och rostfläck ska förekomma i skogen. Arealen nordlig ädellövskog ska vara minst 1,5 ha.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt bevarandetillstånd.

9050 - Näringsrik granskog

Areal: 3,5 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

En del av reservatet är bevuxet med en örtrik granskog där det ingår hassel och andra lövbuskar. Strax söder om dioritberget sträcker sig en dalgång som en midja tvärs över näset och i denna blomsterdal finner vi vit- och blåsippor, sårläka, springkorn, lungört, gullpudra, trolldruva, nästrot och skogsknipprot. De goda markförhållandena är säkert betingade av grönstensäurehalten men har säkert också påverkats positivt av den historiska markanvändningen där lövrik hagmark med inslag av ek skapat näringsrika jordmånsprofiler. Även om granens inträde på arenan kan ha inverkat negativt på örtrikedomen under senare tid har den rika floran uppenbarligen bevarats och kanske till och med utvecklats efter det att betet upphörde.

Bevarandemål

Den näringsrika granskogen ska ligga på torr-blöt näringsrik mark, ofta av finsediment. Hydrologin ska vara naturlig och översilning ska kunna förekomma. Trädsikten ska domineras av gran. Skogen ska vara olikåldrig och ha inslag av äldre träd och död ved. Den ska även ha naturskogskaraktär och hysa en hög biologisk mångfald av kärlväxter, mossor och svampar. Fältskiktet ska vara utbredd och örtrikt med typiska arter som t.ex. blåsippan, strutbräken och vårärt. Typiska arter som t.ex. kranshakmossa, trådticka och svart taggsvamp, ska förekomma i området. Arealen näringsrik granskog ska vara minst 3,5 ha.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt bevarandetillstånd.

A002 - Storlom, *Gavia arctica*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Storlommen är en störningskänslig fågel knuten till klara vatten där den livnär sig på fisk. Den är beroende av hög vattenkvalitet och är därigenom en god indikator på rena sjöar. Den häckar gärna i ganska stora skogssjöar som är mer än 20 ha. Den föredrar näringsfattiga sjöar med lite växtlighet, steniga stränder och rikligt med små öar för bobygget. Storlommen har svårt att röra sig på land, det gör att de väljer att ha sina bon så nära strandkanten som möjligt. År 2012 uppskattades det svenska lombeståndet till cirka 6200 par (5300 - 7100 par), vilket utgör hälften av det västeuropeiska beståndet. Från Likstammen har storlom rapporterats vid 27 tillfällen de senaste fem åren. Under år 2016 gjordes 9 rapporteringar om totalt 28 storlommar till artportalen. Flera var par i lämplig häckningsbiotop.

Bevarandemål

Det ska finnas goda möjligheter för storlom att häcka i området. Det ska finnas tillgång till lämpliga häckningsplatser där arten kan häcka ostört. Sjön Likstammen ska vara ett fiskrikt vatten där storlommen kan hämta sin föda. Arealen näringsfattig slättsjö ska vara minst 46 hektar.

Negativ påverkan

- Största hotet torde utgöras av mänsklig störning på häckningslokalerna under främst maj- juli genom landning av båtar på häckningsskär, badande folk, båtsport, kanoting och sportfiske. Sådan störning ökar risken för äggpredation.
- Motorbåtstrafik, vilket ger skador på bon pga. uppsvallande vatten.
- Sämre vattenkvalitet, bl. a. ökad grumlighet, näringsläckage och mer humusämnen i vattnet.
- Onaturliga vattenståndsvariationer till följd av regleringar, kan omintetgöra eller försena häckningen, vilket i det senare fallet ökar risken för mänsklig störning.
- Inverkan av miljögifter.
- Förurning.
- Minskad tillgång på fisk.
- Bullerstörning, av t. ex båttrafik.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt bevarandetillstånd. Arten ses regelbundet i sjön Likstammen. Fågelpar i lämplig häckningsbiotop sågs senast under 2016.

A094 - Fiskgjuse, *Pandion haliaetus*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Fiskgjusen är Södermanlands landskapsfågel och en av fågelvärldens skickligaste fiskare. Den fångar bland annat gädda och braxen. För att på hög höjd kunna se sina bytesdjur behövs ett relativt klart vatten att fiska i. Den är beroende av lämpliga träd för sitt bobygge. De bygger stora bon av ris i toppen av plattkronade kraftiga träd med utsikt över omgivningen. Det lämpligaste trädslaget är tall ($\geq 90\%$) men även andra större och kraftiga trädslag kan användas. Sveriges bestånd av fiskgjuse var år 2012 cirka 4100 par enligt SOF:s beräkningar, vilket utgör ungefär 40 % av det totala europeiska beståndet. Från Likstammen har fiskgjuse rapporterats vid 11 tillfällen de senaste fem åren. Under år 2016 gjordes 8 rapporteringar om totalt 23 fiskgjusar till Artportalen. Flera var ungfåglar. År 2016 häckade 6 par i Likstammen, vilket är en minskning sedan ett decennium tillbaka då det häckade cirka 10 par.

Bevarandemål

Det ska finnas goda möjligheter för fiskgjuse att häcka i området. Det ska finnas tillgång till lämpliga häckningsplatser där arten kan häcka ostört. Sjön Likstammen ska vara ett fiskrikt vatten där fiskgjusen kan hämta sin föda. Arealen näringsfattig slättsjö ska vara minst 46 hektar.

Negativ påverkan

- Eftersom fiskgjusen ofta häckar nära stränder utgör närgången båttrafik, sportfiske, bad, kanoting, vandrare etc. i boets omedelbara närhet ett hot.
- Avverkning av boträd eller potentiella boträd.
- Förurning av sjöar kan medföra sämre födotillgång samt en ökad exponering för giftiga metaller.
- Illegal fågeljakt på ägg, ungar eller vuxna.
- Minskad tillgång på fisk.
- Bullerstörning, av t. ex båttrafik och störning från lågflygande flygtrafik över sjön.
- Konkurrens om bytesfisk från exempelvis havsörn

Bevarandetillstånd

Gynnsamt bevarandetillstånd. Arten ses regelbundet i sjön Likstammen. Ett flertal flygga ungar observerades under den senaste häckningssäsongen år 2016.

A236 - Spillkråka, Dryocopus martius

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Arten behöver tillgång på lämplig föda i form av vedlevande insekter och myror. Den födosöker ofta lågt i träd och på stubbar m.m. Den behöver även tillgång på lämpliga häckningsplatser, främst i form av grov asp, tall eller bok. I södra och mellersta Sverige råder ingen uttalad brist på lämpliga häckningsträd, däremot kan tillräckligt grova stammar saknas i stora delar av Norrland där skogsbruket är mera intensivt och tillväxten sämre. För att spillkråkan skall häcka måste stamdiametern i brösthöjd överstiga 30 cm för asp och 40 cm för tall. Spillkråkan är något av en nyckelart i boreala och boreonemorala skogsekosystem genom att den årligen producerar ett stort antal bohål lämpliga för större hålhäckande fåglar och däggdjur som ej själva förmår mejsla ut sitt bo. Spillkråkan är en stannfågel som under sommarhalvåret i södra Sverige födosöker över arealer i storleksordningen 100 - 1 000 ha. Vintertid rör sig arten över större områden. I Norrlands inland är artens hemområden troligen betydligt större än i södra Sverige. Spillkråkan häckar på Utnäset, troligen i den gamla skogen centralt på udden.

Bevarandemål

Det ska finnas goda möjligheter för spillkråka att häcka i området. Det ska finnas tillgång till grova träd av tall och löv där arten kan mejsla ut sitt bo. I skogen ska det finnas gamla och döda träd samt ett betydande lövinslag för att gynna en hög födotillgång i form av insekter. Arealen taiga och nordlig ädellövskog ska vara minst 20 hektar.

Negativ påverkan

- Minskad lövandel i området samt minskat utbud av lämplig boträd i form av grova tall och lövträd.
- Minskning av substrat som t.ex. stubbar och lågor, som är hästmyrans livsmiljö för arten. Hästmyror är en förutsättning för att spillkråkan skall kunna leva kvar.
- Det största hotet mot spillkråkan är skogsbruket och näringens allt större krav på skogsråvara.

Bevarandetillstånd

Okänt bevarandetillstånd i området. Inga rapporter till Artportalen.

Dokumentation

Exempel på arter som noterats i området. S= Signalart, NT= Rödlistad i kategorin Nära Hotad, VU= Rödlistad i kategorin Sårbar.

Kärlväxter

Skogsknipprot (*Epipactis helleborine*)
Vårärt (*Lathyrus vernus*) S
Vippärt (*Lathyrus niger*) S
Stenfrö (*Lithospermum officinale*) NT
Sårläka (*Sanicula europaea*) S
Nästrot (*Neottia nidus avis*) S
Springkorn (*Impatiens noli-tangere*) S
Lungört (*Pulmonaria obscura*)
Underviol (*Viola mirabilis*) S
Tandrot (*Cardamine bulbifera*) S
Glansnäva (*Geranium lucidum*)

Lavar

Fjällig gyttelav (*Vahliella leocophaea*)
Sköldfiltlav (*Peltigera horizontalis*)
Bårdlav (*Nephroma parile*)
Traslav (*Leptogium lichenoides*) S
Slanklav (*Collema flaccidum*)
Rosa lundlav (*Bacidia rosella*) S, VU
Lunglav (*Lobaria pulmonaria*) S, NT
Parknål (*Chaenotheca hispidula*) NT
Rödbrun blekspik (*Sclerophora coniophaea*) S, NT

Mossor

Guldlockmossa (*Homalothecium sericeum*) S
Piskbaronmossa (*Anomodon attenuatus*) S
Klippfrullania (*Frullania tamarisci*) S
Kuddtrattmossa (*Amphidium mougeotii*)
Kalklungmossa (*Preissia quadrata*)
Vanlig rosettmossa (*Riccia sorocarpa*)
Kruskalkmossa (*Tortella tortuosa*) S
Blåsflikmossa (*Lejeunea cavifolia*) S
Platt fjädermossa (*Neckera complanata*) S
Kopparglansmossa (*Platygyrium repens*)

Svampar

Porslinsblå spindling (*Cortinarius cumatilis*) VU
Veckticka (*Antrodia pulvinascens*) S, NT
Violspindling *Cortinarius violaceus*
Själlig dropptaggsvamp (*Hydnellum peckii*) S
Brun klibbskivling (*Limacella glioderma*)
Ullticka (*Phellinus ferrugineofuscus*) S, NT
Guldkremla (*Russula aurea*) S
Fjällrisk (*Lactarius spinosulus*)

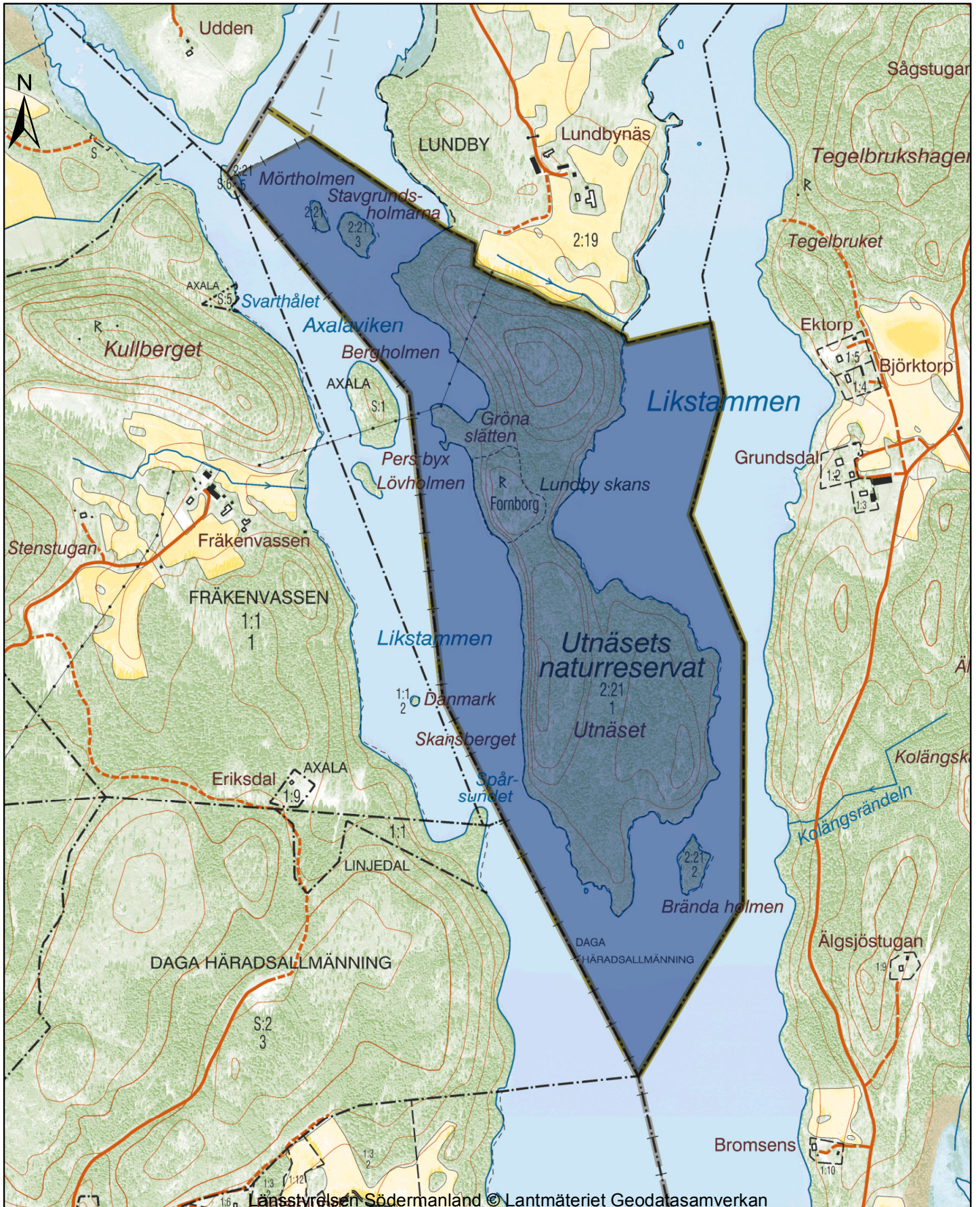
Fjärilar

Skuggmalmätare malmätare (*Eupithecia immundata*) VU

Springkornsfältnätare (*Xanthorhoe biriviata*) NT
Syrennätare (*Apeira syringaria*)
Skäcknätare (*Cepphis advenaria*)
Vecklarespinnare (*Gluphisia crenata*)
Vit hakvinge (*Leucodonta bicoloria*)
Brunrå högstjätt (*Clostera anastomosis*)
Brunaktigt tofsfly (*Zanclognatha lunalis*)
Gråvattrat bandfly (*Epilecta linogrisea*)

Referenser

ArtDatabanken. 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015.
ArtDatabanken. 2017. Artfakta. ArtDatabanken, SLU. Hämtad 2017-02-31.
Artportalen. 2017. Artfynd (t.o.m mars 2017).
Elmqvist, H. & Liljeberg, G. 2002: Fjärilsfaunan på Utnäset i sjön Likstammen.
Eriksson, K. & Skyllberg, P. 1998: Vägen till naturen i Gnesta kommun. Gnesta kommun.
Fasth, T. 1994: Inventering av mossor och lavar i tre naturreservat i Sörmland. Pro Natura.
Länsstyrelsen i Södermanlands län. Opubl. Manuskript.
Länsstyrelsen i Södermanlands län. 1989. FÖRFATTNINGSSAMLING 04FS 1989:22.
Kungörelse om trafikföreskrifter.
Länsstyrelsen i Södermanlands län 1991: Sörmlands Natur. Naturvårdsprogram.
Länsstyrelsen i Södermanlands län 2001: Naturreservatet Utnäset, Gnesta kommun. Beslut och skötselplan.
Svedlinh, C. 1985: Inventering av ädellövskogar i Södermanlands län. Objektkatalog. Opubl. material. Länsstyrelsen i Södermanlands län.

Natura 2000-område Utnäset

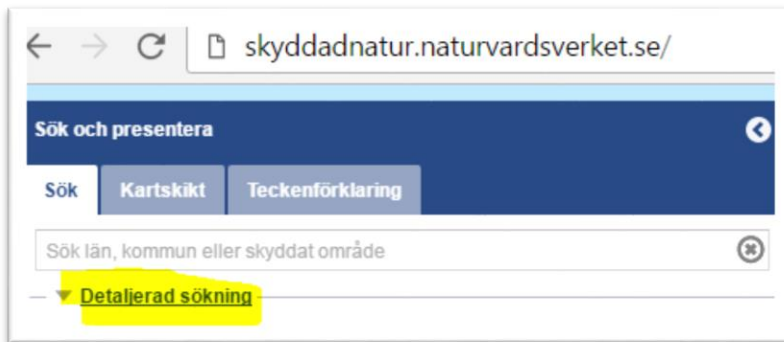
Skala 1:10 000

Karttjänst Skyddad natur

<http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

För att få en bild av var i respektive Natura 2000-område naturtyperna finns kan Naturvårdsverkets karttjänst Skyddad natur användas.

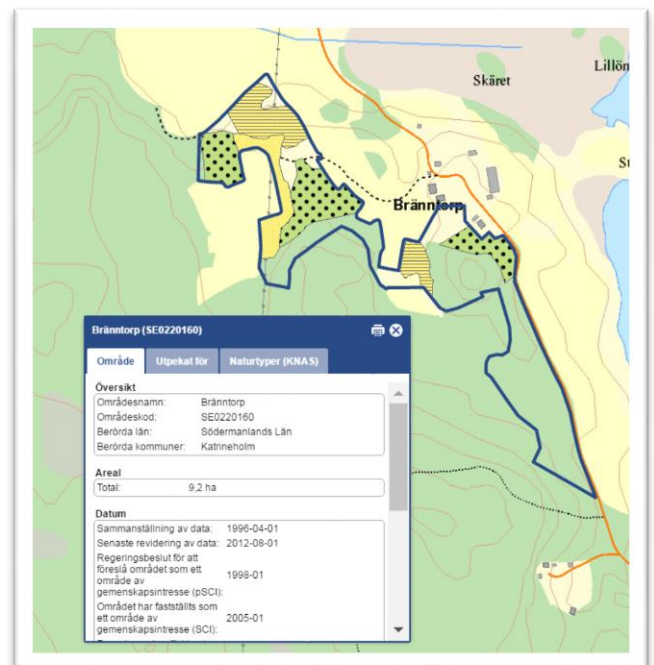
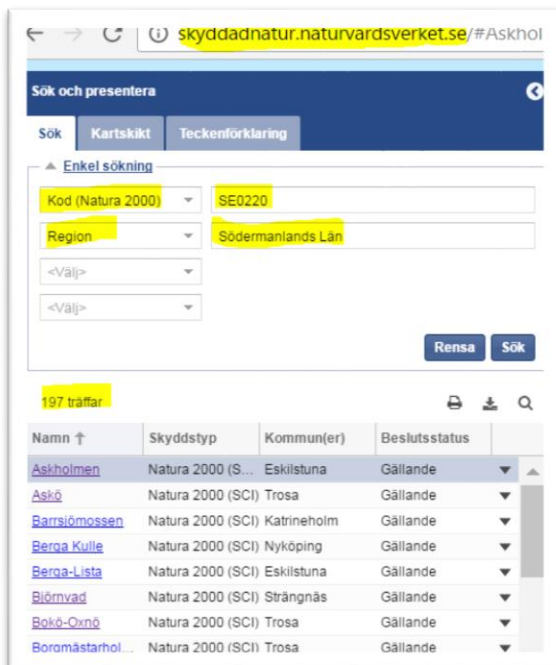
Välj "Detaljerad sökning"

Välj alternativ *Kod (Natura 2000)* skriv in SE0220

Välj *Region* och sök fram Södermanlands län

Sök, det ska bli 197 träffar. När man klickar på ett av namnen i listan kommer man dit i kartan.

För att se Naturtyper för områdena i kartan gå in på fliken "Kartskikt".

Avmarkera allt i *Naturvårdsregistret*. Det är endast *Naturtypskarteringar* > *Natura naturtypskartan (NNK)* > *Naturtyper (ytor)* som ska vara markerade. Klicka sedan i kartan på den naturtyp du vill veta mer om så kommer en informationsruta upp i fönstret.

